

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКИЙ КОЛЕГІУМ»
ІМЕНІ Т.Г.ШЕВЧЕНКА**

Навчально-науковий інститут психології та соціальної роботи

*Кафедра загальної, вікової
та соціальної психології*

В.А. Дяченко

НЕЙРОПСИХОЛОГІЯ ДИТЯЧОГО ВІКУ

Навчально-методичні рекомендації до семінарських занять

Чернігів – 2026

УДК 159.91:612.82:159.922.7(072)
Д99

Рецензенти:

Фера С.В. – к. психол. наук, доцент, кафедри соціальної роботи Національного університету «Чернігівська політехніка».

Дроздова М.А. – к. психол. н. доцент кафедри соціальної роботи та освітніх і педагогічних наук Навчально-наукового інституту психології та соціальної роботи Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка

Дяченко В.А.

Д99 **Нейропсихологія дитячого віку:** Методичні рекомендації до семінарських занять. Чернігів: НУЧК імені Т.Г.Шевченка, 2026. 39 с.

УДК 159.91:612.82:159.922.7(072)

Методичні рекомендації розроблено для здобувачів вищої освіти спеціальності С4 «Психологія». Видання містить навчально-тематичний план дисципліни, програму лекційних і семінарських занять, завдання для позааудиторної самостійної роботи, засоби поточного та підсумкового контролю знань, список рекомендованих джерел. Матеріали можуть бути використані здобувачами вищої освіти, викладачами та практичними психологами в освітньому процесі.

Видання рекомендовано до друку вченою радою
ННІ психології та соціальної роботи
Національного університету
«Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка
(протокол № 9 від 29.06. 2026 р.)

© В.А.Дяченко, 2026

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН.....	7
ЗМІСТ ПРОГРАМИ ЛЕКЦІЙНОГО КУРСУ.....	10
ЗМІСТ ПРОГРАМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ.....	13
ЗАВДАННЯ ДО ПОЗААУДИТОРНОЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ.....	24
ПОТОЧНИЙ ТА ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ ЗНАНЬ.....	30
РЕКОМЕНДОВАНИЙ СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ.....	37

ВСТУП

Курс «Нейропсихологія дитячого віку» спрямований на формування у здобувачів вищої освіти системи знань про мозкові механізми психічного розвитку дитини, закономірності формування вищих психічних функцій у нормі та особливості їх порушення в дитячому віці. Особлива увага приділяється вивченню взаємозв'язку між розвитком мозкових структур та становленням когнітивних, мовленнєвих, моторних і регуляторних функцій дитини.

Вивчення нейропсихології дитячого віку сприяє формуванню професійних компетентностей майбутніх психологів щодо розуміння механізмів виникнення труднощів навчання і розвитку, проведення нейропсихологічного аналізу порушень вищих психічних функцій, а також створення корекційно-розвивальних програм для дітей різних вікових категорій.

Навчально-методичні рекомендації до семінарських занять побудовані з урахуванням сучасних тенденцій розвитку нейропсихологічної науки та практики. Видання спрямоване на закріплення теоретичних знань, розвиток навичок синдромного аналізу, формування вмінь інтерпретувати результати нейропсихологічного обстеження та застосовувати отримані знання для розв'язання практичних завдань професійної діяльності.

Дисципліна «Нейропсихологія дитячого віку» тісно пов'язана з низкою фундаментальних дисциплін, зокрема загальною психологією, віковою психологією, експериментальною психологією, психофізіологією, а також із прикладними дисциплінами, що забезпечують професійну підготовку психологів.

Загальною метою курсу є формування у здобувачів вищої освіти цілісного уявлення про нейропсихологічні основи психічного розвитку дитини, механізми формування вищих психічних функцій та принципи

нейропсихологічної діагностики і корекції порушень розвитку в дитячому віці.

Предметом вивчення дисципліни є закономірності мозкової організації психічних функцій у дитячому віці, особливості їх формування в онтогенезі та нейропсихологічні механізми порушень психічного розвитку дітей.

Зміст курсу структуровано у три змістові модулі: «Теоретичні основи нейропсихології дитячого віку», «Нейропсихологія вищих психічних функцій та синдромів порушеного розвитку в дитячому віці», «Основи нейропсихологічної корекції в дитячому віці».

Семінарські заняття спрямовані на закріплення знань з таких тем: функціональні блоки мозку за О. Р. Лурією; функціональна асиметрія та міжпівкульна взаємодія; синдромний аналіз у дитячій нейропсихології; нейропсихологічний аналіз порушень уваги, пам'яті, мовлення, читання та письма; синдроми несформованості першого, другого і третього функціональних блоків мозку; синдроми несформованості правої та лівої півкуль головного мозку; синдром несформованості міжпівкульної взаємодії; нейропсихологічна корекція порушень розвитку в дитячому віці.

Підсумковою формою контролю знань з дисципліни є залік, який передбачає перевірку рівня засвоєння теоретичних знань, сформованості практичних умінь і навичок нейропсихологічного аналізу та розв'язання професійно орієнтованих завдань.

У результаті вивчення дисципліни здобувачі вищої освіти повинні:
знати:

- теоретико-методологічні основи дитячої нейропсихології;
- закономірності психічного розвитку дитини та нейропсихологічні механізми формування вищих психічних функцій в онтогенезі;
- нейропсихологічні механізми розвитку уваги, пам'яті, мовлення, мислення, сприймання, читання, письма та довільної регуляції діяльності;

- основні нейропсихологічні синдроми порушеного розвитку в дитячому віці;
- прояви несформованості першого, другого та третього функціональних блоків мозку;
- сучасні підходи до нейропсихологічної корекції та реабілітації порушень розвитку в дитячому віці.

вміти:

- аналізувати взаємозв'язок між розвитком мозкових структур та формуванням вищих психічних функцій;
- виявляти нейропсихологічні симптоми та визначати структуру порушень вищих психічних функцій;
- диференціювати прояви несформованості різних функціональних блоків мозку;
- добирати адекватні методи нейропсихологічної корекції для дітей із різними варіантами порушеного розвитку;
- надавати психологічні рекомендації батькам і педагогам щодо оптимізації розвитку та навчання дітей.

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	с. р.		л	п	лаб.	інд.	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1. Теоретичні основи нейропсихології дитячого віку												
Тема 1. Нейропсихологія дитячого віку як галузь наукового знання та практичного значення.	10	2	2			6	9	1				8
Тема 2. Історичні етапи нейропсихології.	8	2				6	8					8
Тема 3. Функціональні блоки мозку за О.Р.Лурія.	9	2	1			6	9	1				8
Тема 4. Функціональна асиметрія півкуль головного мозку в дитячому віці.	9	2	1			6	8					8
Разом за змістовим модулем 1	36	8	4			24	34	2				32
Змістовий модуль 2. Нейропсихологія вищих психічних функцій та синдромів порушеного розвитку в дитячому віці												
Тема 5. Нейропсихологія вищих психічних функцій у дитячому віці	9	2	1			6	9	1				8
Тема 6. Нейропсихологія вищих психічних функцій у дитячому віці	9	2	1			6	9	1				8
Тема 3. Нейропсихологічні синдроми ураження головного мозку в дитячому віці	10	2	2			6	10	2				8
Разом за змістовним модулем 2	28	6	4			18	28	4				24
Змістовний модуль 3. Основи нейропсихологічної корекції в дитячому віці												
Тема 7. Нейропсихологічна корекція порушень	8	2				6	10	1				9

роботи першого функціонального блоку мозку в дитячому віці.												
Тема 8. Нейропсихологічна корекція порушень роботи другого функціонального блоку мозку в дитячому віці	10	2	2			6	9	1				8
Тема 9. Нейропсихологічна корекція порушень роботи третього функціонального блоку мозку в дитячому віці.	8	2				6	9					9
Разом за змістовим модулем 3	26	6	2			18	28	2				26
Усього годин	90	20	10			60	90	8				82

ЗМІСТ ПРОГРАМИ ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ

1-й змістовний модуль

Теоретичні основи нейропсихології дитячого віку

У змістовому модулі розглядаються теоретико-методологічні засади нейропсихології дитячого віку, історія її становлення та сучасні напрями розвитку. Вивчаються основні поняття, категорії та принципи нейропсихологічного підходу до аналізу психічного розвитку дитини, а також місце дитячої нейропсихології в системі психологічних, медичних та педагогічних наук.

Особлива увага приділяється нейробіологічним механізмам розвитку психіки, структурно-функціональній організації головного мозку, концепції функціональних блоків мозку О. Р. Лурії та принципам системної динамічної локалізації вищих психічних функцій. Аналізуються закономірності функціональної асиметрії мозку, міжпівкульної взаємодії та їх роль у формуванні психічної діяльності дитини.

У результаті опанування модуля здобувачі освіти формують цілісне уявлення про мозкові механізми психічного розвитку, засвоюють сучасні нейропсихологічні концепції та набувають теоретичної бази для подальшого аналізу вищих психічних функцій і порушень розвитку в дитячому віці.

2-й змістовний модуль

Нейропсихологія вищих психічних функцій та синдромів порушеного розвитку в дитячому віці

Змістовий модуль присвячений вивченню нейропсихологічних механізмів формування та функціонування вищих психічних функцій у дитячому віці. Детально розглядаються особливості мозкової організації гнозису, праксису, пам'яті, мовлення, уваги та мислення, закономірності їх розвитку в онтогенезі, а також прояви їх порушень при різних варіантах дизонтогенезу. Значна увага приділяється аналізу нейропсихологічних механізмів труднощів навчання, зокрема дислексії, дисграфії, дискалькулії та інших порушень формування навчальних навичок.

Важливе місце в модулі займає синдромний підхід у дитячій нейропсихології. Детально аналізуються прояви дисгенетичного синдрому, синдромів несформованості потиличних, скроневих, тім'яних і лобових відділів мозку, синдромів функціональної недостатності підкіркових структур, а також порушень міжпівкульної взаємодії. Розглядаються нейропсихологічні синдроми, пов'язані з дефіцитом окремих факторів психічної діяльності, їх структура, механізми виникнення та специфіка проявів у дитячому віці.

Особлива увага приділяється впливу нейропсихологічних синдромів на розвиток пізнавальної діяльності, емоційно-вольової сфери, поведінки та соціальної адаптації дитини. Опрацювання матеріалу модуля сприяє формуванню в здобувачів освіти навичок синдромного аналізу, розуміння взаємозв'язку між мозковою організацією психічних функцій та особливостями розвитку дитини, а також створює підґрунтя для подальшої нейропсихологічної діагностики та корекційної роботи.

3-й змістовний модуль

Основи нейропсихологічної корекції в дитячому віці

Модуль присвячений вивченню теоретичних і практичних основ нейропсихологічної корекції порушень психічного розвитку в дитячому віці. Розглядаються принципи, етапи та методи корекційно-розвивальної роботи, спрямованої на оптимізацію функціонування першого, другого та третього функціональних блоків мозку.

У межах модуля досить ґрунтовно висвітлюються сучасні методи нейропсихологічної корекції, зокрема сенсомоторна корекція, мозочкова стимуляція, окорухові вправи, дихальні вправи, розтяжки, вправи на розвиток міжпівкульної взаємодії, кінезіологічні вправи, вправи на формування схеми тіла та просторових уявлень, методи розвитку довільної регуляції діяльності, уваги, пам'яті та виконавчих функцій. Значна увага приділяється практичним аспектам побудови корекційно-розвивальних програм відповідно до структури нейропсихологічного дефекту та індивідуальних особливостей дитини.

Особлива увага приділяється розвитку сенсомоторної сфери, гностичних і мнестичних процесів, мовленнєвих функцій, навичок саморегуляції та довільного контролю діяльності. Опанування змісту модуля сприяє формуванню професійних компетентностей щодо використання сучасних нейропсихологічних технологій у роботі з дітьми, які мають труднощі психічного розвитку, навчання та соціальної адаптації.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1.

Нейропсихологічний аналіз психічного розвитку дитини

Мета: сформувати у студентів уявлення про нейропсихологічні механізми психічного розвитку дитини, ознайомити з нейробіологічними основами розвитку, закономірностями дозрівання мозкових структур та факторами ризику виникнення порушень розвитку на різних етапах онтогенезу.

Основні поняття теми: онтогенез, психічний розвиток, дизонтогенез, затримка психічного розвитку, пошкоджений розвиток, нейропластичність, гетерохронність розвитку, критичні періоди розвитку, фактори ризику, пренатальний розвиток, перинатальний розвиток, постнатальний розвиток, нейробіологічні основи розвитку.

Методичні рекомендації:

У *першому* питанні необхідно розкрити основні групи причин дизонтогенезу: пренатальні (інфекції, інтоксикації, генетичні порушення); перинатальні (гіпоксія, родові травми, ускладнені пологи); постнатальні (черепно-мозкові травми, інфекції, психосоціальна депривація); соціально-психологічні фактори (депривація, сімейна дисфункція); роль біологічних і середовищних чинників у формуванні порушень розвитку. Охарактеризувати вплив біологічних і соціальних факторів на психічний розвиток дитини на різних етапах онтогенетичного розвитку. Розкрити роль середовища та виховання для розвитку вищих психічних функцій.

У *другому* питанні охарактеризувати будову головного мозку, проаналізувати формування центральної нервової системи в онтогенезі, структурно- функціональну організацію мозку (енергетичний блок мозку, блок сприймання, переробки та зберігання інтероцептивної інформації, блок програмування, контролю та регуляції); охарактеризувати роль кори та

підкіркових структур у розвитку психіки, значення синаптогенезу та мієлінізації; зв'язок мозкових структур із формуванням ВПФ.

У *третьому* питанні розглянути поняття нейропластичності, механізми пластичності (синаптична перебудова, компенсація функцій); вікові особливості пластичності мозку; роль середовища у формуванні нейронних сіток; значення пластичності для корекції порушень розвитку; обмеження та критичні періоди пластичності.

У *четвертому* питанні розглянути поняття «гетерохронність», описати основні закономірності дозрівання головного мозку (від потиличних до лобових відділів, від підкіркових утворень до кори, справа-наліво), розкрити особливості дозрівання функціональних блоків головного мозку, охарактеризувати зв'язок гетерохронності з формуванням ВПФ в дитячому віці.

План

1. Причини порушень психічного розвитку в дитячому віці.
2. Нейробіологічні основи розвитку дитини.
3. Нейропластичність головного мозку.
4. Гетерохронність дозрівання мозкових структур.

Тематика рефератів:

Нейропсихологічний аналіз психічного розвитку дитини як напрям сучасної науки.

Біологічні основи психічного розвитку в онтогенезі.

Роль нейропластичності у формуванні психічних функцій дитини.

Гетерохронність дозрівання мозкових структур і розвиток психіки.

Фактори ризику порушень психічного розвитку на різних етапах онтогенезу.

Вплив пренатальних, перинатальних і постнатальних факторів на розвиток дитини.

Норма і дизонтогенез у нейропсихологічному аналізі розвитку дитини.

Нейропсихологічні механізми формування вищих психічних функцій у дитячому віці.

Роль середовища у психічному розвитку дитини з позицій нейропсихології.

Сенситивні періоди розвитку мозку та їх значення для формування ВПФ.

Рекомендовані джерела: 1;2;4;8;9;10;11;12;14;16;17.

Тема 2.

Функціональна організація мозку та міжпівкульна взаємодія

Мета: сформувати у студентів знання про структурно-функціональну організацію головного мозку, роль функціональних блоків мозку у забезпеченні вищих психічних функцій та значення міжпівкульної взаємодії для психічного розвитку і навчальної діяльності дитини.

Основні поняття теми: функціональні блоки мозку, енергетичний блок мозку, блок сприймання, переробки та зберігання інформації, блок програмування, регуляції та контролю за протіканням психічної діяльності, вищі психічні функції, функціональна асиметрія, міжпівкульна взаємодія, латералізація функцій, латеральний профіль, ліворукість, праворукість, лівшество.

Методичні рекомендації:

У *першому* питанні необхідно охарактеризувати концепцію О.Р.Лурії про три функціональні блоки мозку: перший блок (енергетичний) – регуляція тону, активності, уваги; другий блок (прийм, переробка та зберігання інформації) – задні відділи кори; третій блок (програмування, регуляція і контроль діяльності) – лобові відділи. Висвітлити анатомічну основу кожного блоку, їх функціональні характеристики та роль кожного блоку у забезпеченні психічної діяльності дитини.

У *другому* питанні охарактеризувати поняття функціональної асиметрії, розкрити спеціалізацію лівої та правої півкулі, вікові особливості формування асиметрії, роль домінантності півкуль у розвитку ВПФ.

У *третьому* питанні розглянути поняття латерального профілю (рука, око, вухо, нога); типи латеральної організації (право-, ліво-, змішаний профіль); труднощі навчання при нетиповому латеральному профілі.

План

1. Функціональні блоки мозку за О. Р. Лурією.
2. Функціональна асиметрія півкуль головного мозку.
3. Латеральний профіль та його вплив на навчальну діяльність.

Тематика рефератів:

Системна організація вищих психічних функцій у нейропсихології.

Взаємодія функціональних блоків мозку в забезпеченні психічної діяльності.

Функціональна асиметрія мозку: сучасні уявлення та розвиток у дітей.

Латеральний профіль та його значення для навчальної діяльності.

Міжпівкульна взаємодія та її роль у формуванні когнітивних функцій.

Порушення міжпівкульної взаємодії у дітей: нейропсихологічний аналіз.

Вплив функціональної організації мозку на розвиток читання, письма і мовлення.

Ліворукість і особливості когнітивного розвитку дитини.

Нейропсихологічні механізми труднощів навчання при порушенні міжпівкульної взаємодії.

Рекомендовані джерела: 1;2;4;8;11;12;16;18;25.

Тема 3.

Нейропсихологічний аналіз вищих психічних функцій у дітей

Мета: сформувати вміння аналізувати мозкову організацію вищих психічних функцій у дитячому віці, визначати особливості їх розвитку та порушень при різних варіантах дизонтогенезу.

Основні поняття теми: вищі психічні функції, гнозис, праксис, мовлення, пам'ять, увага, мозкова організація психічних функцій, агнозія, апраксія, мовленнєві порушення, мнестичні порушення, дефіцит уваги, нейропсихологічний аналіз.

Під час підготовки до заняття студентам необхідно ознайомитися з поняттям гнозису як процесу впізнавання та переробки сенсорної інформації. Важливо розглянути види гнозису (зоровий, слуховий, тактильний, просторовий), їх мозкову локалізацію та вікові особливості розвитку у дітей.

Методичні рекомендації:

У *першому* питанні ознайомитись з значенням потиличних, скроневих і тім'яних відділів кори головного мозку в сприйманні інтероцептивної інформації; етапи формування гностичних функцій у дитячому віці; прояви зорових, слухових і тактильних агнозій. Під час підготовки до заняття студентам необхідно ознайомитися з поняттям гнозису як процесу впізнавання та переробки сенсорної інформації. Важливо розглянути види гнозису (зоровий, слуховий, тактильний, просторовий), їх мозкову локалізацію та вікові особливості розвитку у дітей.

У *другому* питанні розглянути праксис як систему довільних цілеспрямованих рухів і дій. Особливу увагу слід приділити ролі лобових і тім'яних відділів кори в організації рухової діяльності. Описати кінетичний, кінестетичний, конструктивний та просторовий праксис; етапи розвитку довільних рухів у дітей, розглянути види апраксії та їх прояви у дитячому віці.

У *третьому* питанні ознайомитися із сучасними уявленнями про системну організацію мовлення та його мозкове забезпечення, розглянути функції лівої півкулі в мовленнєвій діяльності; ролі зон Брока та Верніке; взаємозв'язку мовлення з іншими вищими психічними функціями, нейропсихологічним механізмам мовленнєвих порушень.

У *четвертому* питанні необхідно ознайомитись з нейропсихологічними механізмами пам'яті та уваги, їх ролі у навчальній діяльності дитини, розглянути види пам'яті та їх мозкове забезпечення; роль лобових, скроневих структур та неспецифічних систем мозку в процесі запам'ятовуванні, прояви мнестичних порушень і дефіциту уваги.

План

1. Мозкова організація гнозису.
2. Мозкова організація праксису.
3. Мозкова організація мовлення.
4. Мозкова організація пам'яті та уваги.

Тематика рефератів:

Нейропсихологічний підхід до вивчення вищих психічних функцій у дитячому віці.

Розвиток гностичних функцій у нормальному онтогенезі.

Агнозії у дітей: причини, прояви та діагностика.

Формування праксису в дитячому віці.

Апраксії та їх вплив на навчальну діяльність дитини.

Нейропсихологічні механізми розвитку мовлення.

Особливості мовленнєвих порушень у дітей.

Розвиток пам'яті в дитячому віці та її мозкове забезпечення.

Нейропсихологічні механізми порушень уваги у дітей.

Нейропсихологічний аналіз дислексії та дисграфії.

Особливості вищих психічних функцій у дітей із затримкою психічного розвитку.

Порушення вищих психічних функцій при розладах аутистичного спектра.

Нейропсихологічна характеристика дітей із синдромом дефіциту уваги та гіперактивності.

Роль міжпівкульної взаємодії у формуванні вищих психічних функцій.

Використання нейропсихологічного аналізу в діагностиці дитячого розвитку.

Синдромний аналіз порушень вищих психічних функцій у дитячому віці.

Нейропсихологічні основи труднощів навчання у молодших школярів.

Сучасні методи нейропсихологічної оцінки вищих психічних функцій у дітей.

Рекомендовані джерела: 1;2;4;8;11;14;15;16;18;25

Тема 4.

Нейропсихологічні синдроми дитячого віку

Мета: сформувати навички визначення та аналізу нейропсихологічних синдромів, що виникають внаслідок функціональної несформованості різних мозкових структур у дитячому віці.

Основні поняття теми: синдромний аналіз, нейропсихологічний синдром, дисгенетичний синдром, функціональна несформованість мозкових структур, міжпівкульна взаємодія, нейропсихологічний профіль, розлади аутистичного спектра, синдром дефіциту уваги з гіперактивністю, затримка психічного розвитку, труднощі навчання.

Методичні рекомендації:

У *першому* питанні під час підготовки до заняття студентам необхідно ознайомитися з поняттям нейропсихологічного синдрому як закономірного поєднання симптомів, що виникають унаслідок порушення роботи певних

мозкових структур. Особливу увагу слід приділити принципам синдромного аналізу, запропонованого О. Р. Лурією. Розглянути поняття первинного симптому, вторинного симптому; структуру нейропсихологічного синдрому; відмінності між симптомом і синдромом; роль синдромного аналізу в нейропсихологічній діагностиці дітей.

У *другому* питанні вивчити особливості розвитку мозку в дитячому віці та причини виникнення функціональної несформованості окремих його структур. Розглянути прояви дисгенетичного синдрому, прояви недостатності підкіркових структур. Розкрити поняття причини виникнення дисгенетичного синдрому; роль підкіркових структур у психічному розвитку; особливості моторного, мовленнєвого та когнітивного розвитку дітей; нейропсихологічні прояви дисгенетичного синдрому.

У *третьому* питанні під час підготовки необхідно ознайомитися зі значенням міжпівкульної взаємодії для розвитку вищих психічних функцій та роллю мозолистого тіла у забезпеченні інтеграції діяльності обох півкуль. Вивчити механізми міжпівкульної взаємодії, функції мозолистого тіла, ознаки недостатньої координації роботи півкуль, труднощі формування рухових навичок, особливості розвитку мовлення, уваги та просторових функцій. Особливу увагу слід приділити труднощам координації рухів, дзеркальним помилкам, проблемам автоматизації навичок та труднощам навчання.

У *четвертому* питанні під час підготовки до питання необхідно ознайомитися з функціями правої півкулі в забезпеченні психічної діяльності дитини. Розкрити роль правої півкулі в просторовому сприйманні, цілісному аналізі інформації, невербальній комунікації та емоційному реагуванні. Розглянути функції правої півкулі в дитячому віці, прояви недостатності правої півкулі; особливості зорово-просторових функцій, труднощі орієнтування у схемі тіла та просторі; особливості емоційної сфери та соціальної взаємодії дітей із даним синдромом. Розкрити труднощі у навчанні пов'язані з недостатністю правої півкулі.

У *п'ятому* питанні зосередитися на ролі лівої півкулі у формуванні мовлення, довільної регуляції діяльності та аналітичної переробки інформації. Розкрити функції лівої півкулі, роль у розвитку мовлення та його мозкову організацію, особливості слухомовленнєвої пам'яті, труднощі читання, письма та засвоєння навчального матеріалу; характерні нейропсихологічні симптоми недостатності лівої півкулі. Особливу увагу варто звернути на мовленнєві труднощі, дислексію, дисграфію та особливості формування навчальних навичок.

У *шостому* питанні охарактеризувати функції лобних структур у програмуванні, регуляції та контролі психічної діяльності, особливості розвитку виконавчих функцій у дітей, довільну регуляцію поведінки, механізми контролю та самоконтролю, вплив недостатності лобних структур на навчальну діяльність. Охарактеризувати симптоми порушення роботи лобних відділів головного мозку: імпульсивність, труднощі планування діяльності, нестійкість уваги, порушення самоконтролю та прояви.

1. План

2. Поняття про нейропсихологічні симптоми, нейропсихологічні синдроми.
3. Дисгенетичний синдром та його прояви в дитячому віці.
4. Синдром функціональної несформованості міжпівкульної взаємодії.
5. Синдром функціональної несформованості правої півкулі головного мозку.
6. Синдром функціональної несформованості лівої півкулі головного мозку.
7. Синдром функціональної несформованості лобних відділів головного мозку.

Теми рефератів:

Синдром функціональної несформованості правої півкулі: причини, симптоми та шляхи корекції.

Особливості розвитку вищих психічних функцій при функціональній несформованості лівої півкулі.

Порушення міжпівкульної взаємодії у дітей та їх вплив на навчальну діяльність.

Нейропсихологічна характеристика синдрому функціональної несформованості лобних відділів мозку.

Дисгенетичний синдром у дитячому віці: клініко-психологічні та нейропсихологічні прояви.

Роль міжпівкульної взаємодії у формуванні когнітивних функцій дитини.

Порушення довільної регуляції діяльності у дітей із несформованістю лобних відділів мозку.

Особливості емоційної сфери дітей із функціональною несформованістю правої півкулі.

Мовленнєві порушення при функціональній несформованості лівої півкулі мозку.

Рекомендовані джерела: 1;2;3;4;8;11;12;14;23;25.

Тема 5.

Нейропсихологічна корекція в дитячому віці

Мета: сформувати у студентів знання про принципи та методи нейропсихологічної корекції, навчити визначати корекційні завдання відповідно до структури порушення та розробляти індивідуальні програми нейропсихологічного супроводу дітей.

Основні поняття теми: нейропсихологічна корекція, корекційно-розвивальна робота, сенсомоторна корекція, міжпівкульна взаємодія, виконавчі функції, саморегуляція, програмування діяльності, контроль

діяльності, індивідуальна корекційна програма, нейропсихологічний супровід.

Методичні рекомендації:

У *першому* питанні студентам необхідно орієнтуватися на системний підхід О. Р. Лурії та розуміти мозок як єдину функціональну систему. Важливо засвоїти основні принципи нейропсихологічної корекції та вміти пояснювати їх на прикладах. До основних принципів належать системність впливу (робота не з окремим симптомом, а з усією функціональною системою), поетапність розвитку функцій (від простих до складних), опора на збережені психічні функції та діяльнісний підхід, який передбачає корекцію через активну діяльність дитини.

У *другому* питанні необхідно знати ознаки порушень роботи першого (енергетичного) функціонального блоку мозку. Важливо розуміти, що цей блок забезпечує загальний тонус і працездатність. Висвітлити основні напрями корекції: сенсомоторну корекцію, мозочкову стимуляцію, дихальні та окорухові вправи, розтяжки, вправи на повзання, розвиток міжпівкульної взаємодії, а також вправи на розвиток загальної та дрібної моторики, ритмічні рухові вправи, вправи на стабілізацію уваги через рух і дихання та регуляцію м'язового тону.

У *третьому* питанні слід розглянути основні прояви порушень роботи другого функціонального блоку мозку, який відповідає за прийом, переробку та збереження інформації. Необхідно охарактеризувати підходи до корекційної роботи при порушеннях цього блоку та навести приклади вправ для розвитку просторових уявлень, зорового, слухового і тактильного сприймання (гностичних функцій), а також пам'яті, уваги та мовлення.

У *четвертому* питанні потрібно розглянути порушення третього функціонального блоку мозку, який відповідає за програмування, регуляцію та контроль діяльності. Важливо охарактеризувати методи роботи, спрямовані на розвиток самоконтролю, планування, регуляції поведінки,

подолання імпульсивності та гіперактивності, а також використання ігор з правилами для формування довільної поведінки.

План

1. Принципи нейропсихологічної корекції.
2. Корекція порушень першого функціонального блоку мозку.
3. Корекція порушень другого функціонального блоку мозку.
4. Корекція порушень третього функціонального блоку мозку.
5. Розробка індивідуальної програми нейропсихологічної корекції.

Теми рефератів:

Сенсомоторна корекція як основа роботи з дітьми.

Розвиток міжпівкульної взаємодії у процесі нейропсихологічної корекції.

Формування уваги та працездатності в корекційній роботі з дітьми.

Розвиток пам'яті та сприймання у дітей засобами нейропсихологічної корекції.

Формування просторових уявлень у дітей з труднощами навчання.

Розвиток мовлення в системі нейропсихологічної корекції.

Формування виконавчих функцій у дітей.

Розвиток саморегуляції та довільної поведінки у дітей.

Нейропсихологічна корекція дітей із СДУГ.

Корекція імпульсивності та гіперактивності у дітей.

Ігрові методи в нейропсихологічній корекції.

Дихальні та рухові вправи в системі корекційної роботи.

Окорухові вправи та їх роль у розвитку когнітивних функцій.

Рекомендовані джерела: 1;2;4;8;11;16;14;26.

ЗАВДАННЯ ДО ПОЗААУДИТОРНОЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

I. Визначте, який функціональний блок мозку порушений. Вказати локалізацію пошкодження, можливі причини труднощів. Запропонуйте три корекційних вправи.

- 1) У дитини 7 років спостерігаються швидка втомлюваність, нестійка увага, дитина часто “вимикається” під час заняття, потребує постійного стимулювання з боку дорослого.
- 2) Дитина має труднощі з розпізнаванням літер, плутає схожі зображення, погано орієнтується у просторі “право–ліво”.
- 3) Дитина імпульсивна, не може дотримуватись інструкції, часто не завершує завдання, легко відволікається.
- 4) Дитина 8 років не може правильно відтворити положення пальців за зразком, постійно плутає їх розташування.
- 5) Учень 10 років після прослуховування інструкції з трьох дій виконує лише першу або останню.
- 6) Першокласник під час письма часто дзеркально відтворює літери та цифри, плутає праву і ліву сторони.
- 7) Дитина правильно називає предмети на картинці, але не може логічно скласти зв'язну історію.
- 8) Хлопчик 11 років починає виконувати завдання до завершення інструкції, часто помиляється через поспішність, не контролює результати.
- 9) Дитина пропускає об'єкти, розташовані в лівій частині аркуша, хоча зір збережений.
- 10) Під час виконання завдання дитина реагує на будь-який шум, не може підтримувати необхідний рівень активності.

КЕЙС-ЗАВДАННЯ З НЕЙРОПСИХОЛОГІЇ ДИТЯЧОГО ВІКУ

Кейс 1.

До шкільного психолога звернулися батьки хлопчика 8 років, учня 2 класу. Вони скаржаться, що дитина має труднощі з навчанням, незважаючи на достатній рівень інтелектуального розвитку.

Під час обстеження виявлено такі особливості:

- дитина плутає праву та ліву сторони;
- допускає дзеркальне написання окремих літер і цифр;
- відчуває труднощі під час копіювання геометричних фігур;
- під час читання пропускає або переставляє склади;
- не завжди орієнтується на аркуші паперу;
- словниковий запас відповідає віку, усне мовлення розвинене достатньо;
- мотивація до навчання збережена.

Завдання:

1. Проаналізуйте наведені симптоми.
2. Визначте провідний нейропсихологічний синдром.
3. Які мозкові структури можуть бути функціонально недостатніми?
4. До якого функціонального блоку мозку (за О. Р. Лурією) належать виявлені порушення?
5. Які вищі психічні функції страждають найбільше?
6. Запропонуйте 3–5 нейропсихологічних проб для уточнення характеру порушень.
7. Розробіть короткий план корекційно-розвивальної роботи.
8. Сформулюйте рекомендації для батьків та вчителя.

Кейс 2.

До психолога звернулися батьки дівчинки 6 років. Під час занять вона працює активно лише перші 5–10 хвилин, після чого починає відволікатися,

позіхати, рухатися на стільці. Наприкінці заняття кількість помилок різко зростає. Засвоєний матеріал наступного дня відтворює гірше, ніж однолітки.

Завдання:

1. Визначте провідний синдром.
2. Який функціональний блок мозку може бути недостатньо сформованим?
3. Які нейропсихологічні проби доцільно провести?
4. Запропонуйте напрями корекції.

Кейс 3.

Хлопчик 9 років навчається у 3 класі. Під час обстеження може повторити лише 2–3 слова із серії з 5 слів. Через кілька хвилин відтворює лише одне слово. При цьому розуміння мовлення та інтелект відповідають віковій нормі.

Завдання:

1. Яка психічна функція порушена?
2. Який функціональний блок мозку може бути залучений?
3. Які мозкові структури можуть бути недостатньо сформованими?
4. Які додаткові проби слід провести?

Кейс 4.

Дитина 7 років не може відтворити за зразком пози пальців. Часто використовує інші пальці, плутає послідовність рухів. При цьому силу та рухливість кистей збережено.

Завдання:

1. Який вид праксису порушений?
2. Який нейропсихологічний синдром можна припустити?
3. До якого функціонального блоку належить порушення?
4. Запропонуйте корекційні вправи.

Кейс 5.

Учень 8 років виконує прості інструкції без труднощів. Якщо інструкція містить кілька послідовних дій («візьми олівець, поклади його під книжку і покажи на вікно»), дитина губиться або виконує лише частину завдання.

Завдання:

1. Які механізми можуть лежати в основі труднощів?
2. Які функції потребують додаткового обстеження?
3. Визначте функціональний блок мозку.
4. Запропонуйте план діагностики.

Кейс 6.

Хлопчик, 8 років. Під час виконання письмових завдань часто пропускає інструкції, починає роботу до завершення пояснення. У пробі «кулак–ребро–долоня» допускає численні помилки, не може утримувати програму дій. Під час розв'язання задач швидко відволікається, не помічає власних помилок.

Завдання:

1. Визначте ймовірний нейропсихологічний синдром.
2. Які мозкові структури можуть бути недостатньо сформованими?
3. Які додаткові проби доцільно провести?
4. Запропонуйте напрями корекційної роботи.

Кейс 7.

Дівчинка, 9 років. Плутає праву і ліву сторони, має труднощі під час копіювання геометричних фігур. У письмі спостерігаються дзеркальні написання окремих букв. Під час малювання людини пропускає деталі лівої частини зображення.

Завдання:

1. Який синдром можна припустити?
2. Які функціональні системи порушені?
3. Які нейропсихологічні проби підтвердять припущення?
4. Які шкільні труднощі можуть виникати в цієї дитини?

Кейс 8.

Дівчинка, 8 років. Не може точно відтворити пози пальців за зразком. Часто замінює один рух іншим. У письмі спостерігаються заміни близьких за артикуляцією звуків («т»—«д», «п»—«б»).

Завдання:

1. Який синдром представлений у кейсі?
2. Яка зона кори може бути недостатньо сформованою?
3. Поясніть механізм виникнення дисграфії.
4. Які корекційні вправи будуть ефективними?

Кейс 9.

Хлопчик, 10 років. Під час виконання двох одночасних дій різко знижується якість роботи. Координація рухів незграбна. У пробах на реципрокну координацію допускає багато помилок. Має труднощі з читанням і письмом.

Завдання:

1. Який синдром можна припустити?
2. Яка мозкова структура може бути залучена?
3. Які симптоми характерні для цього синдрому?
4. Запропонуйте комплекс вправ для розвитку міжпівкульної взаємодії.

Кейс 10.

Учень 2 класу читає повільно, плутає літери «ш—щ», «п—т», «в—д», переставляє склади місцями. При копіюванні тексту часто пропускає рядки.

Завдання:

1. Визначте можливий механізм порушення читання.
2. Які нейропсихологічні проби слід провести?
3. Які зони мозку можуть бути функціонально недостатніми?
4. Запропонуйте напрями корекції.

Кейс 11.

Дитина 9 років успішно виконує завдання на логічне мислення, але має труднощі з утриманням уваги, контролем діяльності, плануванням послідовності дій та перевіркою результату.

Завдання:

1. Визначте первинний дефіцит.
2. До якого нейропсихологічного синдрому належать описані симптоми?
3. Які труднощі можуть виникати в навчанні?
4. Складіть схему нейропсихологічного висновку.

ПОТОЧНИЙ ТА ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ ЗНАНЬ

ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПОТОЧНОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ

1. Предметом дитячої нейропсихології є:

- А) закономірності навчання дітей у школі;
- Б) мозкові механізми психічної діяльності та їх розвиток у дитячому віці;
- В) особливості виховання дітей;
- Г) психічні стани дорослих.

2. Засновником вітчизняної нейропсихології вважають:

- А) Ж. Піаже;
- Б) Л. Виготського;
- В) О. Р. Лурію;
- Г) Б. Ананьєва.

3. Теорія системної динамічної локалізації ВПФ була розроблена:

- А) О. Р. Лурією;
- Б) З. Фройдом;
- В) Ж. Піаже;
- Г) К. Роджерсом.

4. Перший функціональний блок мозку забезпечує:

- А) програмування діяльності;
- Б) прийом та переробку інформації;
- В) підтримання тону та неспання;
- Г) просторові уявлення.

5. До першого функціонального блоку належать:

- А) потиличні відділи кори;
- Б) лобні частки;
- В) стовбурові та підкіркові структури;
- Г) тім'яні відділи.

6. Другий функціональний блок відповідає за:

- А) прийом, переробку та зберігання інформації;
- Б) емоції;
- В) підтримання тону;
- Г) програмування діяльності.

7. Третій функціональний блок забезпечує:

- А) регуляцію та контроль діяльності;
- Б) пам'ять;
- В) сприймання;
- Г) підтримання бадьорості.

8. Основною структурою міжпівкульної взаємодії є:

- А) гіпокамп;
- Б) мозолисте тіло;
- В) таламус;
- Г) мозочок.

9. Функціональна асиметрія мозку означає:

- А) різний розмір півкуль;
- Б) різну спеціалізацію півкуль;
- В) нерівномірне кровопостачання;
- Г) відсутність взаємодії між півкулями.

10. Для лівої півкулі переважно характерні функції:

- А) мовлення та аналітичне мислення;
- Б) просторове орієнтування;
- В) музичне сприймання;
- Г) розпізнавання облич.

11. Для правої півкулі переважно характерні:

- А) рахунок;
- Б) письмо;
- В) просторові функції;
- Г) читання.

12. Дислексія – це:

- А) порушення усного мовлення;
- Б) порушення процесу читання;
- В) порушення пам'яті;
- Г) порушення уваги.

13. Дисграфія – це:

- А) порушення письма;
- Б) порушення читання;
- В) порушення рахунку;
- Г) порушення мовлення.

14. Апраксія – це:

- А) порушення пам'яті;
- Б) порушення цілеспрямованих рухів;
- В) порушення слуху;
- Г) порушення емоцій.

15. Агнозія – це:

- А) порушення впізнавання;
- Б) порушення рухів;

- В) порушення мовлення;
- Г) порушення уваги.

16. Кінестетична апраксія виникає при недостатності:

- А) потиличних відділів;
- Б) тім'яних відділів лівої півкулі;
- В) скроневих відділів;
- Г) мозочка.

17. Синдром дефіциту першого функціонального блоку проявляється:

- А) виснажуваністю та зниженням працездатності;
- Б) агнозією;
- В) порушенням читання;
- Г) ехोलаліями.

18. Порушення програмування та контролю діяльності характерні для:

- А) першого блоку;
- Б) другого блоку;
- В) третього блоку;
- Г) мозочка.

19. Основним методом дитячої нейропсихології є:

- А) анкетування;
- Б) нейропсихологічне обстеження;
- В) соціометрія;
- Г) інтерв'ю.

20. Нейропластичність – це здатність мозку:

- А) збільшуватися в розмірах;
- Б) змінювати та перебудовувати свої функціональні зв'язки;
- В) працювати лише в дитячому віці;
- Г) зменшувати активність.

21. Первинний дефект у структурі синдрому пов'язаний із:

- А) безпосереднім ушкодженням функціональної системи;
- Б) вихованням;
- В) навчанням;
- Г) мотивацією.

22. Вторинні порушення виникають:

- А) незалежно від первинного дефекту;
- Б) як наслідок первинного дефекту;
- В) лише у дорослих;
- Г) тільки при мовленнєвих розладах.

23. Основною метою нейропсихологічної корекції є:

- А) покарання дитини за помилки;
- Б) компенсація та розвиток порушених функцій;
- В) оцінювання успішності;
- Г) встановлення діагнозу.

24. Реципрокна координація використовується для оцінки:

- А) міжпівкульної взаємодії;
- Б) слуху;
- В) пам'яті;
- Г) зору.

25. Нейропсихологічний синдром – це:

- А) окремий симптом;
- Б) сукупність взаємопов'язаних симптомів, що мають спільний механізм;
- В) психічний розлад;
- Г) поведінкова проблема.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ НА ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ ЗНАНЬ

1. Нейропсихологія дитячого віку як галузь психологічної науки.
2. Предмет, об'єкт і завдання дитячої нейропсихології.
3. Історія становлення дитячої нейропсихології.
4. Внесок Олександр Романович Лурія у розвиток нейропсихології.
5. Нейробіологічні основи психічного розвитку дитини.
6. Будова та функції центральної нервової системи.
7. Основні закономірності розвитку головного мозку в онтогенезі.
8. Нейропластичність мозку та її роль у дитячому віці.
9. Теорія системної динамічної локалізації вищих психічних функцій.
10. Поняття про вищі психічні функції та їх мозкову організацію.
11. Функціональні блоки мозку за О. Р. Лурією.
12. Перший функціональний блок мозку та його роль у забезпеченні психічної діяльності.
13. Другий функціональний блок мозку та його функції.
14. Третій функціональний блок мозку та його функції.
15. Взаємодія функціональних блоків у забезпеченні вищих психічних функцій.
16. Функціональна асиметрія головного мозку.
17. Особливості функціонування правої та лівої півкуль мозку.
18. Міжпівкульна взаємодія та її значення для розвитку дитини.
19. Роль мозолистого тіла у забезпеченні психічної діяльності.
20. Основні принципи нейропсихологічного синдромного аналізу.
21. Поняття нейропсихологічного синдрому.
22. Первинні та вторинні порушення у структурі нейропсихологічного синдрому.
23. Методи нейропсихологічного дослідження дітей.

24. Особливості нейропсихологічної діагностики у дитячому віці.
25. Нейропсихологічний аналіз порушень уваги.
26. Нейропсихологічний аналіз порушень пам'яті.
27. Нейропсихологічний аналіз порушень мовлення у дітей.
28. Нейропсихологічний аналіз порушень мислення.
29. Нейропсихологічний аналіз порушень читання (дислексії).
30. Нейропсихологічний аналіз порушень письма (дисграфії).
31. Нейропсихологічний аналіз порушень лічби та рахункових операцій.
32. Апраксії у дитячому віці та їх характеристика.
33. Агнозії у дитячому віці та їх характеристика.
34. Синдром несформованості першого функціонального блоку мозку.
35. Синдром несформованості другого функціонального блоку мозку.
36. Синдром несформованості третього функціонального блоку мозку.
37. Синдром несформованості лівої півкулі головного мозку.
38. Синдром несформованості правої півкулі головного мозку.
39. Синдром несформованості міжпівкульної взаємодії.
40. Нейропсихологічні механізми труднощів шкільного навчання.
41. Причини порушень вищих психічних функцій у дитячому віці.
42. Вплив пренатальних, натальних та постнатальних факторів на розвиток дитини.
43. Основні принципи нейропсихологічної корекції.
44. Нейропсихологічна корекція порушень першого функціонального блоку мозку.

45. Нейропсихологічна корекція порушень другого функціонального блоку мозку.
46. Нейропсихологічна корекція порушень третього функціонального блоку мозку.
47. Нейропсихологічна корекція порушень міжпівкульної взаємодії.
48. Використання нейропсихологічних вправ у роботі з дітьми.
49. Взаємодія психолога, педагога та батьків у процесі нейропсихологічної корекції.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Заболотна А. В. Нейропсихологія. Київ : Вища школа, 2022. 398 с.
2. Галецька І. І. Основи нейропсихології : навчальний посібник. Львів, 2003. 317 с.
3. Ільїна Н. М. Клінічна психологія : навчальний посібник. Суми : Університетська книга, 2020. 163 с.
4. Князєв В. М. Нейропсихологічна діагностика : практичний посібник із проведення нейропсихологічної діагностики дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Київ : ДІА, 2023. 240 с.
5. Князєв В. М., Рубель Н. Г. Альбом для нейропсихологічного обстеження дітей та підлітків. Київ, 2019.
6. Медична психологія : у 2 т. Т. 1 : Загальна медична психологія / за ред. Г. Я. Пилягіної. Вінниця : Нова Книга, 2020. 288 с.
7. Медична психологія : підручник / за ред. С. Д. Максименка, І. А. Коваль, М. В. Папучі. Вінниця : Нова Книга, 2008. 520 с.
8. Нейропсихологія. Основи нейропсихологічної корекції у дитячому віці : навчальний посібник / уклад. А. М. Османова, Ю. А. Гулько. Посвіт, 2025. 248 с.
9. Сігел Д., Брайсон Т. Секрети мозку. 12 стратегій розвитку дитини. Київ : Наш формат, 2017. 192 с.
10. Ткач Б. М. Нейропсихологія девіантної поведінки : монографія. Львів : ННБК «АТБ», 2018. 416 с.
11. Чабан О. С., Гуменюк Н. М., Вербенко В. А. Нейропсихологія. Тернопіль : Укрмедкнига, 2008. 280 с.
12. Christensen A.-L. Luria's Neuropsychological Investigation. New York : Spectrum Publications, 1975. 200 p.
13. Goldstein S., Naglieri J. A. (eds.). Handbook of Executive Functioning. New York : Springer, 2014. 546 p.
14. Kolb B., Whishaw I. Q. Fundamentals of Human Neuropsychology. 8th ed. New York : Worth Publishers, 2021. 768 p.
15. Lezak M. D., Howieson D. B., Bigler E. D., Tranel D. Neuropsychological Assessment. 5th ed. New York : Oxford University Press, 2012. 1161 p.
16. Luria A. R. The Working Brain: An Introduction to Neuropsychology. London : Penguin Books, 1973. 371 p.
17. Luria A. R. Cognitive Development: Its Cultural and Social Foundations. Cambridge, MA : Harvard University Press, 1976. 176 p.
18. Luria A. R. Higher Cortical Functions in Man. 2nd ed. New York : Basic Books, 1980. 512 p.
19. Beaumont J. G. Introduction to Neuropsychology. New York : Guilford Press, 1983. 425 p.
20. Beaumont J. G., Kenealy P. M., Rogers M. J. C. The Blackwell Dictionary of Neuropsychology. Oxford : Blackwell Publishers, 1999. 486 p.
21. Hartlage L. C., Telzrow C. F. The Neuropsychology of Individual Differences. New York : Plenum Press, 1985. 362 p.

22. Arnold M. B. Memory and the Brain. Hillsdale, NJ : Lawrence Erlbaum Associates, 1984. 320 p.
23. Heilman K. M., Valenstein E. Clinical Neuropsychology. 5th ed. New York : Oxford University Press, 2012. 800 p.
24. Strauss E., Sherman E. M. S., Spreen O. A Compendium of Neuropsychological Tests: Administration, Norms, and Commentary. 3rd ed. New York : Oxford University Press, 2006. 1216 p.
25. Gazzaniga M. S., Ivry R. B., Mangun G. R. Cognitive Neuroscience: The Biology of the Mind. 6th ed. New York : W. W. Norton & Company, 2024. 816 p.
26. Ukrainian Association of Neuropsychology. URL: <https://uanp.org.ua/> .